

Lena Kolter

Čao, adijo, serbus, srečno, fajn se mej

100-letnica plebiscita je optimalna priložnost, da kot manjšina pogledamo nazaj, naprej in seveda na to, kje smo zdaj. Kajti šele ko se nehamo sami zavajati, se zavedamo, da se družbene razmere ne pojavijo kar tako, marveč nastajajo iz zgodovinskega procesa. Ta ugotovitev pa nam pomaga razumeti stanje dvojezičnosti na Koroškem danes in z njim povezanih 100 preteklih let.

Lahko bi pisala nešteto strani, zakaj sta, z mojega vidika, zgodovina in praznovanje desetega oktobra problematična, vendar bi se raje malo poglobila v sliko sožitja na Koroškem. Za trenutek usmerimo oči na enakopravnost in enakovrednost slovenskega jezika na Koroškem. Kakšna je ta »dvojezična« Koroška? Kakšen je njen odnos do slovenske manjšine?

Ste pripravljeni?

Začnimo s šolstvom. 7. člen dodeljuje slovenski manjšini na Koroškem pravico do osnovne izobrazbe in ustreznega srednješolskega pouka v maternem jeziku. Kot izpolnitev le-tega je bila leta 1957 ustanovljena Slovenska gimnazija. Število prijav k dvojezičnemu pouku narašča, delež teh, ki znanje slovenščine že prinesejo s seboj v šolo, pa drastično upada. Izredno velik delež učenk in učencev slovenščine po zaključeni ljudski šoli ne uporablja več in tako se znanje jezika izgubi ponovno. Primanjkuje dvojezičnih učiteljev in učiteljic, na dvojezičnih ljudskih šolah pa zaposlujejo tudi enojezične ravnateljice in ravnatelje. Dvojezični vrtci in varstva niso obravnavani kot del osnovnega šolstva.

Kako je s pravico do uporabe slovenščine kot uradnega jezika na dvojezičnem območju? Zadnja sprememba ureditve glede uradnega jezika je prišla z ureditvijo o dvojezičnih krajevnih napisih leta 2011. Ta pa je privedla do še večje razkosanosti in raznih oblik diskriminacij koroških Slovencev in koroških Slovencev, saj eni smejo uporabljati slovenščino pred sodiščem, a ne na občini, in obratno, drugi imajo dvojezično tablo, a ne smejo uporabljati slovenščine na uradu, tretji imajo dvojezične napise, a ne pravice do uporabe slovenščine pred sodiščem, četrti samo dvojezično tablo, peti pa ničesar. Dodatno pa se še soočamo s problemom zaposlenih uradnih oseb brez znanja slovenščine ali s pomanjkljivim znanjem slovenščine na občinskih uradih.

Ustavno sodišče predvideva dvojezične napise v vseh krajih s slovensko govorečim prebivalstvom nad 10 odstotkov. Danes imamo postavljenih le 167 dvojezičnih krajevnih tabel, kriterijem ustavnega sodišča za postavitve tabel pa ustreza še vsaj dodatnih 100 krajev. V današnjem času bi bilo po prvotnem zgodovinskem zapisu postavljeno veliko večje število dvojezičnih krajevnih tabel.

Koroške Slovenke in koroški Slovenci prejemo finančno podporo za kulturno delovanje iz sredstev sosveta Ura da zveznega kanclerja. 7. člen predpostavlja enakopravno udeleževanje slovenske manjšine pri vseh kulturnih ustanovah. V Senžermenski pogodbi je navedena in zapisana pravica do enakega deleža iz vseh javnih proračunov. Omenjena finančna podpora pa se od leta 1955 ni več povišala v skladu z inflacijo, kar je v današnjem času privedlo do znižanja za več ko polovico tedaj predvidenih sredstev.

Medtem ko imajo v Avstriji verske skupnosti urejeno zastopstvo, velja za manjšinsko organiziranost le društveno pravo. Ustanovitev kulturnih društev je neomejena, vendar to ne zagotavlja javno-pravnega zastopstva. Za ohranjanje dvojezičnosti na Koroškem in zagotovitev obstoja slovenske manjšine je pomembno enotno javno in pravno izvoljeno zastopstvo, ki je v prvotnem interesu koroških Slovencev in koroških Slovencev.

Pomagajte mi še enkrat, pozabila sem! Kakšno sožitje naj bi že praznovali 10. oktobra?

Lena Kolter,

22 let, iz Bilcovsa, studentka glasbe

Kamen iz Libelič

Ta kamen je ležal na meji med dvema državama. Našli so ga na mejnem prehodu med Libeličami v Avstriji in Sloveniji.

»Po švicarskem zgledu«

smo na določenem območju dežele v vseh občinah, kjer živi le majhen del prebivalstva s slovenskim maternim jezikom, uredili dvojezično šolstvo in ne sprašujemo otroka, ali nemško ali slovensko, temveč zahtevamo učenje obeh jezikov od vsakega učenca. Prepričani smo, da je to v korist narodov, ki živita v tej deželi.« Tako je dejal namestnik deželnega glavarja Ferlitsch (ÖVP) 28. januarja 1946 v koroškem deželnem zboru. To je vredno pozornosti, če pomislimo, da se je leta 2017 ÖVP zdelo nemogoče vključiti slovenščino kot drugi deželni jezik v koroško deželno ustavo. Iz Ferlitscheve perspektive ni nastalo nič, kakor nam je pokazala preteklost. Po znatnem pritisku nemškonacionalne strani je deželni glavar SPÖ Wedenig leta 1958 izdal odlok, ki je omogočal, da so otroke odjavili od dvojezičnega pouka. K temu so nato silili starše, potem ko sta FPÖ in koroški Heimatdi-

Bernhard Jordan

... temveč zahtevamo učenje obeh jezikov od vsakega učenca

enst začela kampanjo. To je bilo pogosto povezano z grožnjami in ustrahovanji, zato so celo slovenske družine odjavile svoje otroke.

Posanjarimo nekoliko o naslednji misli: Če bi dvojezični šolski sistem, kakor je bil uredjen leta 1945, obstajal še danes, bi bilo verjetno veliko več razumevanja drug za drugega. Jezik ne bi bil več ločujoč element, ker bi ga tako in tako vsi vsaj razumeli. Lahko bi začeli gledati območje kot dvojezično območje in ceniti njegove prednosti, vseeno ali na kulturnem in gospodarskem področju ali v čezmejnih odnosih s Slovenijo. Diskusije o imenovanjih ravnateljev po šolah bi bile z mize, saj bi tako in tako nizek nivo, ki je potreben, zlahka izpolnili. Pa še več primerov bi lahko naštel.

Če sedaj pomislim na praznovanja ob 100-letnici koroškega plebiscita, se sprašujem: Kaj sploh praznujemo? Pravico do samoodločanja narodov? Zmago nad četami SHS in v nadaljevanju nad »Slovenci«? Nemško, svobodno in nerazdeljeno? Zmago demokracije nad vojno?

Kaj je pravzaprav nastalo iz obljube koroškega deželnega zbora kratko pred plebiscitom, da »želi ohraniti jezikovno in narodno posebnost Slovencev zdaj in na večne čase«? Sledilo je geslo »Koroška nemška, svobodna in nerazdeljena« in obljube so se razblinile. Višek protislovenske politike je bila deportacija 917 slovensko govorečih ljudi v nemška delovna taborišča med nacionalsocializmom. Tudi po vojni se ni veliko spremenilo pri tej situaciji: pritisk germaniziranja, odlok o

odjavi, ortstafelsturm. Z rešitvijo konsenzne skupine so danes zadovoljni. V zadnjih 100 letih se je slovensko govoreče prebivalstvo po številu zmanjšalo in iz slovenske skupnosti je nastala dvojezična. Skoraj vsak izmed mojih prijateljev ima stare starše, ki so govorili slovensko. Sami pa govorijo le redki in peščica se je jezika učila v šoli. Jezik se torej vedno bolj oddaljuje. Da lahko regija v prihodnosti še črpa iz svojih potencialov, je potrebno spet pospeševati Ferlitschevo idejo. Kos za kosom naj bi izgrajevali pouk slovenščine v južnokoroškem prostoru, da bi lahko dosegli trajnostno sožitje. 10. oktober kot praznik ne ustreza, da bi razvijali trajnostno skupno podobo zgodovine, ki bi ustrezala obema narodnima skupnostima. Rad bi opozoril na predlog zgodovinarja Karla Stuhlpfarrerja, ki je predložil, da naj praznujemo 8. maj kot dan osvoboditve od nacionalsocializma in to kot deželni praznik. Vendarle so predvsem slovenski in koroški antifašisti veliko prispevali k osvoboditvi od nacionalsocializma in v nadaljevanju k Avstrijski državni pogodbi. Le-ta v 7. členu določa mirno in enakopravno sožitje na Koroškem. To bi bili konkretni in manj ambivalentni dnevi, da bi praznovali skupno Koroško kot pa 10. oktobra, ku mu vsi pripisujejo svoj pomen, tako da naposled sploh nima nobenega pomena. Po 100 letih bi bil pravi trenutek, da nadomestimo 10. oktober, ne pa da na vso silo poskušamo spremeniti pomen tega praznika.

Bernhard Jordan,
25 let, iz Gospe Svete,
student informatike